

Edmond Privat estus 90 jara

Radioprelego de Claude kaj Andrée GACOND, SRI-834/311, 1979 oktobro 04 kaj 06

<http://www.esperanto-gacond.ch/SRI/Radiokasedo-1979-47/SRI-1979-47-A-2-311-834-1979-10-04-06-Claude-kaj-Andree-Gacond-Edmond-Privat-estus-90-jara.mp3>

Cl.- Parolas nome de Svisa Radio Internacia gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

Edmond Privat naskiĝis la 17-an de aŭgusto 1889. Li estus do 90-jara. Ĝuste la 17-an de aŭgusto okazis en la urbo La Chaux-de-Fonds ceremonieto por marki tiun 90-an jaron de la granda esperanto-pioniro. Ĝin organizis Gastejo Edmond Privat kaj gvidis ties prezidanto André Sandoz. Ĉeestis trideko da personoj por aŭskulti Pierre Hirsch, la prizorginto de la dokumentaro Edmond Privat en la urba biblioteko, prelegi pri la religiaj ideoj de la amiko kaj biografo de Zamenhof kaj Gandhi. Post tiu franclingva parolado tri partoprenantoj de la lasta kurso de Internacia FERIA Altlernejo laŭtlegis en esperanto kelkajn tekstojn el Aventuroj de Pioniro kaj Historio de Esperanto. Tiel malfermiĝis en simpleco kaj digno la 90-a jaro de Edmond Privat.

A.- Ankaŭ Svisa Radio Internacia celebradu la 90-an jaron de Edmond Privat. Al tiu ĉi esperanto-pioniro ĝi tutcerte ŝuldas sian esperanto-programon, kiu komenciĝis en 1947 okaze de Universala Kongreso en Berno. Ĝis la fino de sia vivo en 1962 Edmond Privat nelacigeble plenumis sian funkcion de esperanto-kronikisto por nia kurtonda radio. Pere de tio li montras la gravecon, kiun li donis al tiu ĉi temporaba kaj streĉa tasko. Rezultas de liaj radio-prelegoj almenaŭ tri libroj: Federala Sperto, Aventuroj de pioniro kaj Vivo de Gandhi, ambaŭ lastaj eldonitaj de Stafeto fare de Regulo-Pérez. Ni esperas, ke Torben Kehlet re-eldonos tiujn ĉi verkojn, kaj eble aliajn, por ke ĉiuj tekstoj de Edmond Privat refariĝu alireblaj.

Cl.- Ni celebrados la 90-an jaron de Edmond Privat legante al vi kelkajn tekstojn de tiu ĉi aŭtoro. Hodiaŭ ni citos el la verko Federala Sperto, kiun publikigis en 1958 Universala Ligo.

A.- En tiu ĉi libro Edmond Privat raportas pere de facile legeblaj ĉapitroj pri tri federigoj: la Usona kaj svisa, kiuj sukcesis, kaj pri Ligo de Nacioj, kiu abortis. Jen ni citas el la lasta ĉapitro pri la usona federala sperto, kies titolo estas "Unuiĝo kreas forton":

Cl.- "La sperto montras, kian forton donis al la nordamerikaj ŝtatoj ilia federala unuiĝo. Siatempe Thomas Paine en sia verko "Commun Sense" proponis, ke ili fondu anglan respublikon en la Nova Mondo. Fakte granda potenco baldaŭ elkreskis.

A.- "Jam en 1835 Tocqueville atestis ĝin en fama libro: "La Démocratie en Amérique". El tiuj ŝtatoj, kiuj hezitis akcepti la konstitucion en 1787, neniu volis poste reiri malantaŭen, ĉar ili ĉiuj profitis el tiu komuna potenco kaj prospero.

Cl.- "Unufoje tamen la sudaj ŝtatoj bedaŭris kaj protestis, kiam la norda plimulto volis trudi al ili la forigon de la nigrula sklaveco. Kiam Lincoln estis elektita kiel prezidanto, ili fondis apartan ligon por rezisti, kaj nur post kvarjara milito la federala registaro sukcesis venki la disiĝon. Sendube Lincoln celis home liberigi la sklavojn, sed antaŭ ĉio li volis savi la unuiĝon:

A.- "Domo dividita kontraŭ si mem ne kapablas stari. Mi kredas, ke nia registaro ne povos elteni, se ĝi restos duone kun kaj duone kontraŭ la sklaveco." (Parolado de Lincoln kiel kandidato al la Senato kontraŭ Douglas, 1858.)

Cl.- Se Lincoln estus fine malsukcesinta, Nordameriko similus eble al Sudameriko kun vasta Brazilo kaj granda Argentino, foje rivalaj. La problemo pri la negroj nun fariĝis rasa malfacilaĵo, sed Usono restis unu.

A.- "Ties civitanoj vojaĝas de unu oceano al la alia sen pasporto, sen doganoj. Ili ridas pri la maljuna, malgranda Eŭropo kun tridek limoj kaj ĉikanoj. Ili plendas pri tia vespo-nesto, kies rivalaj ŝtatoj senĉese kverelas.

Cl.- "La usona patriotismo kovras unu vastan kontinenton. Apenaŭ estis proklamita la sendependiĝo, jam kudris entuziasma virino la flagon kun steloj, kiu fariĝis simbolo de la nova unueco. La federalaj koloroj tre baldaŭ aperis ĉie sur fenestroj kaj la "usona" sento aldoniĝis al la virginia aŭ pensilvania tradicio, tute same, kiel la svisa patriotismo nun aldoniĝis al la multcentjara patrujamo de la Bazela aŭ Ĝeneva respublikoj.

A.- "Kredi, ke la nova sento detruis la malnovan, estus eraro. Memoru la fidelecon de generalo Lee al sia patrujo. Lincoln volis elekti lin por gvidi la federalan armeon, sed Virginio aliĝis al la suda disiĝo kaj Lee restis fidela, eĉ akceptis direkti la ribelan militon. En 1957 demokrata ŝtatestro Faubus rifuzis obei juĝon de Federala Kortumo kaj defendis la "rajton" de sia ŝtato Arkansas kontraŭ la interveno de la centra povo por devigi lernejon akcepti nigrajn geknabojn.

Cl.- "En plua centjaro la usona sento kreskis, sed ĉiu ŝtato konservas ankoraŭ sian propran parlamenton, elektas sian guberni-estron kaj decidas pri leĝoj en ĉiuj kampoj, ne ceditaj al la federala Kongreso."

A.- Tiu ĉi legaĵo el Federala Sperto bone spegulas la stilon de Edmond Privat. Li verkis kun tutcerta eduka intenco, kaj celis esti facile komprenata eĉ de komencantoj, eĉ de geknaboj. Tial tiaj tekstoj estos daŭre ŝatataj de la esperanto-instruantoj kaj ankaŭ de la esperanto-gelernantoj. Mallongaj frazoj, simpla vortaro, sed samtempe pensigaj paragrafoj, kiuj vekas interesajn diskutojn.

Cl.- Preskaŭ ĉiuj verkoj de Edmond Privat, kvankam ideo riĉaj, estas facile alireblaj. Al la legintoj ili lasas agrablan rememoran senton. Pro sia resuma formo, ili alportas superrigardon pri historiaj eventoj inter si parencaj. En Federala Sperto Edmond Privat komprenigas kial la eksperimento de Ligo de Nacioj ne povis sukcesi, dum la usona kaj svisa federacioj fariĝis vivoplenaj realaĵoj. En konkluda ĉapitro pri tiuj historiaj realaĵoj Privat diras:

A.- "Kion pruvas la spertoj pozitivaj de interŝtataj federacioj, kiel la usona aŭ la svisa, kaj la spertoj negativaj de interŝtataj organizoj, kiel la Ligo de Nacioj? Ili pruvas, ke unuiĝo kun vera aŭtoritato kapablas certigi pacon kaj prosperon kondiĉe, ke la decidan potencon en komunaj aferoj tenu la centraj organoj, kaj ne la diversaj ŝtatoj. Sur tiu kampo ili devas rezigni sian absolutan suverenecon."

Cl.- Vi aŭdis elsendon de Svisa Radio Internacia. Prelegis gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo!